VROUWELIJKE MILITAIREN IN INDIË

Jos Groen

Op 20 december 1943 gaf de Nederlandse minister van Oorlog, Jhr. Ir. Otto van Lidth de Jeude, in Engeland de zogenaamde Hulpkorpsbeschikking uit. Op grond hiervan kwam het eerste Nederlandse vrouwenkorps tot stand dat de militaire status kreeg. Het korps kreeg de naam (Vrijwillig) Vrouwen Hulpkorps (VHK) en maakte deel uit van de Koninklijke Landmacht. Het korps kreeg geen militaire taak; de vrouwelijke militairen gingen ongewapend humanitaire hulp verlenen.

Leden Vrouwenkorps KNIL staan aangetreden voor een commando-overdracht in Batavia, 19 maart 1948 (Nationaal Archief).

Om vrouwen te werven was al in de zomer van 1943 een advertentie in *Vrij Nederland* geplaatst. Ongeveer 270 vrouwen in verschillende landen reageerden. De eerste verbandakte werd op 25 april 1944 getekend en daarom geldt deze datum officieel als de datum van intrede van de eerste vrouw binnen de Nederlandse krijgsmacht. De eerste commandant van het VHK werd majoor C.E. Smit-Dyserinck. Enkele weken eerder, op 5 maart 1944, was in het Australische Melbourne al het Vrouwenkorps KNIL (VK-KNIL) opgericht, maar het KNIL was een zogeheten Nederlands-Indisch orgaan en zodoende officieel geen onderdeel van de Nederlandse strijdkrachten.

De Marine Vrouwenafdeling (vaak afgekort tot Marva) was een vergelijkbare afdeling waarin vrouwen op vrijwillige basis binnen de Koninklijke Marine konden dienen. De taken van deze afdeling bestonden uit ondersteunende werkzaamheden, zodat mannen vrijgemaakt konden worden voor de vloot. De Marva werd op 31 oktober 1944 in Londen opgericht. Francien de Zeeuw was de eerste Marva.

Na de Tweede Wereldoorlog werd een groot aantal leden van het VHK uitgezonden naar Egypte voor dienstverlening bij de repatriëring van Nederlandse families uit het voormalig Nederlands-Indië. Ook in het toenmalige Nederlands-Indië zelf dienden vele vrouwen in de functiegebieden administratie, verbindingen en geneeskundige dienst.

Soldaat van het Vrouwenkorps KNIL met een embleem van de KNIL motordienst, 1947 (Nationaal Archief).

Lid van het Vrouwenhulpkorps in Nederlands-Indië, maart 1946 (Nationaal Archief).

"Wanneer ik zei: 'Ik ben twee jaar in Nederlands-Indië geweest', dan hoefde ik niks meer te zeggen. Dan werd ik zo aangenomen."

Een van de vrouwelijke vrijwilligers die als Marva in deze pioniersfase diende, was Francine Cools (1923). Zij werd destijds voor twee jaar (1946–1948) naar Indië uitgezonden. "In april 1946 heb ik mijzelf aangemeld bij de Marva, waar ik al snel bij de verbindingsdienst in Den Haag werd geplaatst. Ik vond het geweldig, al die meiden onder elkaar. Na de oorlog werd er een nieuw codesysteem geïntroduceerd. Wij moesten gestencilde papieren verbeteren die niet goed gekopieerd waren. Toen ik hoorde dat er twee Marva's in Nederlands-Indië nodig waren om de mensen daar het nieuwe codesysteem aan te leren, bood ik mijzelf gelijk aan. (…) Op 8 november 1946 ben ik met de KLM vertrokken. Toen we in Batavia aankwamen, bleek dat ze het codesysteem al lang kenden. Zo gaat dat vaak bij Defensie. Ik heb toen als secretaresse van de stafofficier codedienst gewerkt. (…) In Batavia woonden we in een Marvahuis. Ik heb daar de tijd van mijn leven gehad. Het was zo nieuw allemaal. Je had natuurlijk ook dingen die minder waren. Soms sneuvelde er een vriend van een van de meisjes. Dat verdriet deel je dan met elkaar. In mei 1948 ben ik met de Willem Ruys teruggevaren. (…) Ik denk nog vaak aan die tijd. Ik heb daar erg veel geleerd. Vooral een stuk zelfstandigheid, want daarvoor had ik altijd bij mijn moeder thuis gewoond. De uitzending heeft mij ook bij het vinden van werk geholpen. Wanneer ik zei: 'Ik ben twee jaar in Nederlands-Indië geweest', dan hoefde ik niks meer te zeggen. Dan werd ik zo aangenomen."

Sophia Kruyswijk-van Thiel (NLVi).

Een van de vrouwen die voor het VK-KNIL koos was Sophia Kruyswijk-Van Thiel. Haar verloofde, Evert Kruyswijk, zat als dienstplichtig officier al in Nederlands-Indië. Op 18 februari 1948 reisde zij hem met een contract voor twee jaar op zak achterna. In Bandoeng (West-Java) kreeg ze haar opleiding. Hierna werd ze op eigen verzoek al snel naar Padang (West-Sumatra) overgeplaatst, de plaats waar haar verloofde diende. Daar werd ze bij de Inlichtingendienst NEFIS geplaatst. Sophia vertelde over die tijd. "Mijn taak was om voor de staf rapporten te maken op basis van de inlichtingen die een informant mij over de onrustige gebieden verstrekte. Een mooie taak! In mijn vrije tijd trad ik op als DJ voor Radio Padang en speelde ik toneel. Ik heb in die twee jaar geen boek gelezen, maar ontzettend veel geleerd."